

BR-01

druk nr 354

projekt grupy radnych

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA KRAKOWA

z dnia

w sprawie nazwy ulicy

KANCELARIA RADY MIASTA KRAKOWA	
Data:	2024 -10- 23
Nr	9.907
Podpis	

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465) uchwała się, co następuje:

§ 1. Nadaje się nazwę ul. Zofii Kossak-Szczuckiej dla bezimiennej drogi położonej w Dzielnicy XIII Podgórze działki nr: 95/23, 95/25, 95/21, 95/11, 95/20, 95/17, 95/16, obręb 23 jednostka ewidencyjna Podgórze.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Krakowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Wpłynęła Uchwała

Dod. nr 1 - Czołak

Bożena Drobisz

Andrzej Zich

Heur

Uzasadnienie

Właściciele terenu, na którym położona jest bezimienna droga wewnętrzna wystąpili o nadanie jej nazwy. Rada Dzielnicy XIII Podgórze, uchwałą nr X/164/2024 z dnia 24 września 2024 r. zaproponowała patronkę Zofię Kossak-Szczucką dla przedmiotowej drogi. Propozycja ta uzyskała pisemną zgodę właścicieli terenu, pozytywną opinię Instytutu Pamięci Narodowej, pismo nr BUWkr 913-73(2)/24 z dnia 17.10.2024 r. oraz Zespołu ds. Nazewnictwa Komisji Kultury i Ochrony Zabytków Rady Miasta Krakowa. Nazwanie imieniem Zofii Kossak-Szczuckiej bezimiennej dotychczas drogi zapewni godne uczczenie postaci patronki oraz umożliwi numerację porządkową powstających tam budynków.

Uchwała nie spowoduje wzrostu wydatków na funkcjonowanie Urzędu Miasta Krakowa. Realizacja uchwały nie wymaga zwiększenia zatrudnienia, a także nie będzie powodować w przyszłości dodatkowych kosztów niż ponoszone przed jej wprowadzeniem.

Zofia Kossak-Szczucka (ur. 10 sierpnia 1889 r. w Kośminie, zm. 9 kwietnia 1968 r. w Bielsku-Białej) – polska powieściopisarka, współzałożycielka dwóch tajnych organizacji w okupowanej Polsce: Frontu Odrodzenia Polski oraz Rady Pomocy Żydom „Żegota”. Odznaczona pośmiertnie w 1982 r. medalem Sprawiedliwych wśród Narodów Świata oraz Orderem Orła Białego w 2018 r. Dzieciństwo i młodość spędziła na Lubelszczyźnie i na Wołyniu. W latach 1912–1913 studiowała malarstwo w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie, a potem rysunek w École des Beaux-Arts w Genewie, co przerwał wybuch I wojny światowej. W 1915 r. wyszła za mąż za Stefana Szczuckiego i zamieszkała z nim na Wołyniu. W latach 1917–1919 przeżyła z rodziną okres krwawych wystąpień chłopskich oraz najazd bolszewicki. Spisane wspomnienia z tego okresu, wydane w 1922 r. pod tytułem „Pożoga” z przedmową Stanisława Estreichera, były jej debiutem literackim. Od 1919 r. Po śmierci męża w 1923 r. przeniosiła się z synami do nowego majątku ojca w Górkach Wielkich na Śląsku Cieszyńskim. 14 kwietnia 1925 r. Zofia Kossak ponownie wyszła za mąż, za oficera WP Zygmunta Szatkowskiego. W 1926 r. na świat przyszedł jej trzeci syn, Witold Szatkowski, a zmarł pierworodny – Juliusz Szczucki. W 1928 r. urodziła córkę, Annę. W 1932 r. została odznaczona nagrodą literacką województwa śląskiego. W 1935 zmarł jej ojciec, Tadeusz Kossak. Zadłużony majątek ojca wykupił w 1930 r. i 1935 r. na potrzeby ZHP śląski wojewoda i kurator szkolny Michał Grażyński, po którego stronie Zofia Kossak opowiedziała się swoim piórem w 1933 r. w jego konflikcie z Wojciechem Korfantym. Od 1934 r. mieszkała z mężem w Warszawie. Istotnym dziełem Zofii Kossak był cykl wydanych w latach 1936–1937 nakładem Księgarni św. Wojciecha powieści historycznych z okresu wypraw krzyżowych: „Krzyżowcy”, „Król trędowaty” i „Bez oręża”. Była patronką debiutu literackiego Gustawa Morcinka. Wraz z Morcinkiem należała do współpracowników ks. Emanuela Grima, prezesa Związku Śląskich Katolików. W 1938 r. została uhonorowana przynależnością do Rycerskiego i Szpitalnego Zakonu św. Łazarza z Jerozolimy, otrzymując Wielki Krzyż Zasługi. W 1939 r. przystąpiła do opracowania powieści-monografii o Podolu, której myślą przewodnią i głównym tematem miało być: „Podole było, jest i będzie polskie”. Po wybuchu wojny 3 września 1939 r. ewakuowała się z dziećmi z Warszawy do Suchej i dalej na wschód, ale po inwazji ZSRR i osadzeniu męża przez Niemców w obozie jenieckim powróciła do Warszawy i zamieszkała na Powiślu przy ul. Idźkowskiego 4. Zaangażowała się w konspiracyjną działalność publicystyczną, propagandową i charytatywną. Od końca października 1939 r. przez około sześć miesięcy gościła w mieszkaniu przy Idźkowskiego dobrze znanego sobie Aleksandra Kamińskiego, który 5 listopada 1939 r. rozpoczął wydawanie „Biuletynu Informacyjnego”, pisma Okręgu Warszawskiego Służby Zwycięstwu Polski a następnie Związku Walki Zbrojnej, z czasem oficjalnego organu prasowego Polskiego Państwa Podziemnego.

Wiosną 1940 r. powstało Biuro Informacji i Propagandy, któremu podporządkowany został „Biuletyn”. Kamiński przeniósł się na Żoliborz a związki Kossak z pismem uległy zerwaniu do 1944 r. Od października 1939 r. Kossak współpracowała na zaproszenie wydawcy Witolda Hulewicza z pierwszym pismem podziemnym „Polska Żyje”, a od aresztowania Hulewicza we wrześniu 1940 r. do wyspy wydawnictwa w styczniu 1941 r. kierowała jego redakcją z Witoldem Bieńkowskim, późniejszym szefem wywiadu Delegatury Rządu na Kraj. W „Peżetce” ukazał się m.in. jej tekst „Do kobiet polskich”, w którym przedstawiła pracę domową kobiet jako walkę o polskość. Pisała także do wydawanego przez katolicko-narodową organizację Miecz i Pług ks. Leona Poeplaua. Nawiązała tam znajomość z Bieńkowskim, którego wprowadziła do redakcji „Peżetki” i powierzyła mu zainicjowane latem 1940 młodzieżowe pismo „Orleńta”. W 1941 r. wraz z Bieńkowskim i księdzem Edmundem Krauzem z parafii Św. Krzyża utworzyła tajną organizację społeczno-katolicką pod nazwą Front Odrodzenia Polski (FOP), w której pełniła funkcję ideologa, wydając pismo „Prawda” i pisząc dla „Prawdy Młodych”. Z ramienia FOP opublikowała w lutym 1942 r. na łamach „Polski Zbrojnej Moralnie”, organu prasowego antykomunistycznej organizacji Rycerski Zakon Krzyża i Miecza, broszurę pt. „Prawdziwe oblicze Piusa XII”, w której broniła niekonfrontacyjnej postawy papieża wobec agresji i zbrodni hitlerowskich. Przystąpiła do polityczno-wojskowej katolickiej organizacji podziemnej Unia, założonej w 1940 r. i kierowanej przez Jerzego Brauna. 11 sierpnia 1942 r. Kossak opublikowała w imieniu FOP ulotkę Protest przeciwko zagładzie Żydów. We wrześniu 1942 r. wraz z Wandą Krahelską powołała Tymczasowy Komitet Pomocy Żydom, przekształcony wkrótce w Radę Pomocy Żydom „Żegota”. W 1943 r. w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz zginął jej drugi syn, Tadeusz Szczucki. Przypadkowo aresztowana 25 września 1943 r. przez patrol uliczny, 5 października 1943 r. została wywieziona do KL Auschwitz-Birkenau. 12 kwietnia 1944 r. została przez władze niemieckie przetransportowana do Warszawy na Pawiak i po odmowie współpracy przeciwko ZSRR skazana na śmierć. Napisała z więzienia 24 maja list do prezydenta Władysława Raczkiewicza z prośbą o ratunek dla kobiet przetrzymywanych w Auschwitz. Dzięki staraniom władz podziemia została uwolniona 28 lipca. Wzięła udział w powstaniu warszawskim przygotowując odezwy i artykuły nawołujące do czynnego udziału w walce, publikowane m.in. w „Biuletynie Informacyjnym” i w „Barykadzie Powiśla”. Przygotowała apel kobiet polskich do papieża Piusa XII wyemitowany przez powstańcze radio 21 sierpnia 1944 r. Po upadku powstania do 1945 r. przebywała w Częstochowie, gdzie była inicjatorką wznowienia przez biskupa Teodora Kubinę tygodnika diecezjalnego „Niedziela” i współpracowała z jego redaktorem naczelnym ks. Antonim Marchewką. Tam opisała swoje wspomnienia z obozu w książce „Z otchłani”. Próbowwała używać wobec nowych władz konspiracyjnego nazwiska Sikorska z lat okupacji. Po ujawnieniu jej działalności otrzymała od ministra spraw wewnętrznych Jakuba Bermiana propozycję emigracji dla uniknięcia aresztowania w dowód wdzięczności za uratowanie jego bratanków w czasie wojny. Do skorzystania z oferty wyjazdu namawiał ją prymas August Hlond i przedstawiciele Delegatury Rządu na Kraj. Według zapisu w dzienniku Marii Dąbrowskiej z 3 sierpnia 1945 r. Kossak podjęła się wystąpienia na wiecu w Londynie na rzecz powrotu emigracji do kraju. Wyjechała z córką 15 sierpnia 1945 r. i dotarła przez Sztokholm do Londynu. „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” z 28 sierpnia 1945 r. zamieścił pod artykułem powitalnym na cześć Zofii Kossak notkę informującą, że była osobistą sekretarką Bieruta. W doniesienie uwierzył nawet jej mąż, a skutkiem była jawnie okazywana pisarce niechęć londyńskiej emigracji. Była publicznie nazywana agentką komunistyczną, m.in. przez Zygmunta Nowakowskiego, który zarzucał jej karierowiczostwo. W podobny sposób atakował ją publicysta „Kultury” Juliusz Mieroszewski. W liście z 1946 r. pisarka wyjaśniała wrogość emigracji uprawianiem przez siebie „propagandy kraju”. Jesienią 1945 r. przyjęła funkcję kierownika delegatury warszawskiego Polskiego Czerwonego Krzyża w Londynie. Została zaproszona przez króla Anglii Jerzego VI na afternoon party w Windsorze 19 lipca 1946 r., gdzie spotkała się z przyszłą królową Elżbietą. O uznanie dla jej twórczości upominał się przyjaciel rodziny Melchior Wańkowicz (m.in. w listach do nieprzychylnego jej Jerzego Giedroycia), a Juliusz Kleiner zabiegał

o przyznanie jej literackiej Nagrody Nobla. Przez dwanaście lat Kossak wspólnie z mężem mieszkała na farmie Trossell w Kornwalii, kontynuując pracę pisarską. Jej twórczość tłumaczona na język angielski cieszyła się rosnącą popularnością, szczególnie w Stanach Zjednoczonych. Książki trafiały na listy bestsellerów, a powieść „Bez oręża” znalazła się na szczycie amerykańskiej listy Book of the Month. W 1948 r. została przez władze polskie wezwana do zeznań w sprawie Władysława Deringa, lekarza i więźnia Auschwitz, który współpracował w obozie z siatką konspiracyjną rotmistrza Witolda Pileckiego, a jednocześnie uczestniczył w eksperymentach medycznych na więźniach żydowskich. Po tym, jak odmówiła zmiany zeznań na obciążające, władze polskie pozbawiły ją praw obywatelskich i objęły jej utwory cenzurą. Zofia Kossak sprzeciwiała się emigracyjnej postawie „pilnowania żelaznej kurtyny”, w tym uchwale Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie z 1947 r. przeciwko publikowaniu utworów w kraju. Choć skrytykowała w londyńskim „Życiu” w 1953 r. swych przyjaciół wśród duchowieństwa z lat okupacji za akceptację ustroju socjalistycznego wyrażoną na łamach „Dziś i Jutro”, to w 1956 r. potępiła nazwanie kapłanów zastępujących aresztowanych biskupów „intruzami”. Wróciła do kraju 21 lutego 1957 r. Przed powrotem wymieniła kilka listów z ówczesnym premierem rządu RP na uchodźstwie Stanisławem Catem-Mackiewiczem, który przeniósł się do Polski w 1956 r., polecając jego uwadze Adelę Łagodzińską, wiceprezeskę Kongresu Polonii Amerykańskiej. W Polsce Ludowej została przyjęta przychylnie przez prasę. W pierwszych miesiącach podróżowała intensywnie po kraju z odczytami i prelekcjami dla czytelników i zainteresowanych, w tym dla pracowników resortu bezpieczeństwa kończących szkołę średnią. Wbrew radom Władysława Bartoszewskiego podjęła współpracę ze Stowarzyszeniem „Pax”, w którym działał jej przyjaciel Jan Dobraczyński, a które zachęciwszy ją do powrotu wydawało na nowo jej książki i organizowało objazd kraju. W 1958 r. przeprowadziła się z Warszawy do Górek Wielkich. Jako publicystka współpracowała przede wszystkim z prasą katolicką. Dzięki umiejętności barwnego obrazowania, dużym walorom poznawczym i potocznej narracji większość jej powieści historycznych zyskała popularność wśród dzieci. W 1964 r. była jedną z sygnatariuszek listu 34, w którym przyłączyła się do protestu pisarzy w obronie swobody wypowiedzi. W 1966 r. odmówiła przyjęcia Nagrody Państwowej I Stopnia w dziedzinie kultury i sztuki za wybitne osiągnięcia w dziedzinie powieści historycznej. Należała do Trzeciego Zakonu św. Dominika od Pokuty, w którym przyjęła imię Akwinata. 13 sierpnia 1967 r., Zofia Kossak brała udział w uroczystościach w obozie w Oświęcimiu. Przechodząc przez bramę z napisem „Arbeit macht frei” zasłabła, zaś po powrocie do domu doznała poważnego ataku serca. Nigdy już nie doszła do pełni zdrowia. Zmarła 9 kwietnia 1968 r. w Bielsku-Białej.

